

НОВІ ДАНІ ПРО РІДКІСНИХ ТА МАЛОВИВЧЕНИХ ПТАХІВ КИЄВА (РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО «НИВКА»)

Ю.О. Коваленко, М.В. Причепка, С.С. Любченко

Інститут гідробіології НАН України; просп. Володимира Івасюка, 12, м. Київ, 04210, Україна

Institute of Hydrobiology of the National Academy of Sciences of Ukraine; Volodymyr Ivasyuk Ave, 12, Kyiv, 04210, Ukraine

✉ Ю.О. Коваленко (Yu.O. Kovalenko), e-mail: kovalenkoyuliia888@gmail.com; Yuliia Kovalenko <https://orcid.org/0000-0003-4818-4542>;

 Mykola Prychepa <https://orcid.org/0000-0002-3114-2402>

New data about rare and insufficiently known birds of Kyiv (the Nyvka fish farm). - Yu.O. Kovalenko, M.V. Prychepa, S.S. Lubchenko. - *Berkut*. 32 (1-2). 2023. - We studied birds at the Nyvka fish farm during 2019–2023 in different seasons. A total of 183 bird species were registered during this period. We present data on 16 species, information about which is of greatest interest. [Ukrainian].

Key words: fauna, rare species, migrations, ringing.

Дослідження на рибгоспі «Нивка» проводилися протягом 2019–2023 рр. у різні пори року. Всього за цей період зареєстровано 183 види птахів. Наводяться дані про 16 видів, інформація про яких становить найбільший інтерес.

Ключові слова: фауна, рідкісний вид, міграції, кільцювання.

Рибні господарства – своєрідні рефугіуми, що мають важливе значення для збереження біотопічного та видового різноманіття (Причепка, 2019). Рибоводні стави здебільшого малопроточні й мають виражену специфічність: глибину 0,5–1,5 м, площу водного дзеркала від 0,5 до 400 га (Андрющенко, Алимов, 2008). Вони характеризуються різними площами заростання вищими водними рослинами, що приваблює водно-болотних птахів (Причепка, Коваленко, 2021). Крім того, прилеглі до водойм території, включаючи луки, болота та ліси, мають важливе значення в подальшому розширенні доступних для птахів біотопів.

Метою цього дослідження є реєстрація та документування присутності рідкісних і маловивчених видів птахів у орнітофауні Києва, зокрема на рибному господарстві «Нивка».

Матеріал і методика

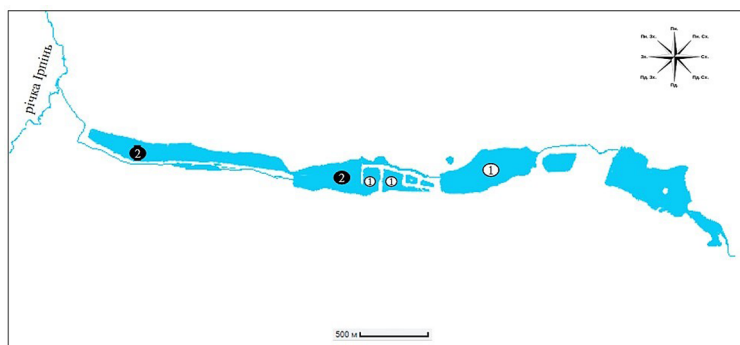
Дослідне господарство «Нивка» Інституту рибного господарства НААН України територіально розташоване в м. Києві в межах Правобережного Полісся і Дніпровського екологічного коридору (Казанник та ін., 2014). Загальна площа його 214,4 га, з яких 181,4 га становлять водойми.*

Польові дослідження проводилися протягом 2019–2023 рр. (у всі сезони) маршрутно-точковим методом на каскаді ставків від гирла р. Нивки до Житомирського шосе (рис.). Періодичність досліджень становила 2–4 рази/місяць, залежно від періоду спостережень. Усього обрано 5 станцій обліку, на яких перебували від 20 хв. до 2-х год.

При спостереженнях використовувалися бінокль 12^x та цифрові фотоапарати з об'єктивами різної фокусної відстані.

Послідовність видів та їх наукові латинські назви наведені згідно з визначником Г.В. Фесенка та А.А. Бокотєя (2002).

* <http://www.if.org.ua/index.php/uk/departments/nyvka>

Картошка розташування досліджуваних ставків рибного господарства «Нивка».

1 – східні ставки, 2 – західні ставки.

Map of the location of the studied ponds of the fish farm Nyvka.

1 – eastern ponds, 2 – western ponds.

Результати та обговорення

Усього за період наших досліджень у рибному господарстві «Нивка» зареєстровано 183 види птахів. Далі наводимо дані про 16 видів, інформація про яких становить найбільший інтерес.

Чорношій норець (*Podiceps nigricollis*). Для Києва є рідкісним гніздовим видом. З 2019 до 2023 рр. регулярно спостерігався у гніздовий період на західних ставках рибгоспу. У червні 2020 р. на одному з них виявлено самку з двома пташенятами.

Руда чапля (*Ardea purpurea*). В межах Києва зустрічається в період міграцій, здебільшого на лівобережній частині заплави Дніпра. На західних ставках рибгоспу регулярно реєструються від 1 до 8 особин (здебільшого в серпні).

Бугай (*Botaurus stellaris*). У січні 2020 р. одна особина спостерігалась на перезволожених земельних ділянках східних ставків поблизу одного з водотоків, що не замерзають у зимовий період. У межах Києва бугай зимує рідко. Зустрічається він під час гніздування та сезонних міграцій на окремих водно-болотних угіддях міста, зо-

Фото 1. Звичайний мартин, закільцьований у Хорватії. 13.04.2019 р.

Фото С.С. Любченка.

Photo 1. Black-headed Gulls ringed in Croatia.

Фото 2. Звичайний мартин, закільцьований у Нідерландах. 3.06.2021 р.

Фото Ю.О. Коваленко.

Photo 2. Black-headed Gulls ringed in the Netherlands.

крема на заболочених низинах Осокорківських лук на лівому березі Дніпра.

Гуменник (*Anser fabalis*). За даними Т. Очканя (особ. повід.), одного гуменника було виявлено серед інших гусеподібних 14.10.2020 р. на одному із західних ставків неподалік екотону гирлової ділянки р. Нивка з р. Ірпінь.

Білоока чернь (*Aythya nyroca*). 18.05.2019 р. одна особина перебувала поруч із трьома червоноголовими чернями (*A. ferina*) на східних ставках. Білоока чернь нечасто зустрічається в північних регіонах країни та загалом є рідкісним видом, занесена до Червоної книги України (2009).

Морська чернь (*A. marila*). 8.08.2020 р. на західних ставах рибгоспу виявлено самку й самця, що перебували поруч на водному дзеркалі, тоді як інших птахів на воді не спостерігалось. Можна припустити, що це пара.

Великий підорлик (*Aquila clanga*). 22.10.2019 р. 1 ос. виявлено над узліссям уздовж західних ставків. Птах летів поміж двох звичайних канюків (*Buteo buteo*).

Чорний коловодник (*Tringa erythropus*). 4.04.2019 р. два птахи виявлені на мулистих відмілинах спущеного східного ставка (біля дамби).

Гаршнеп (*Limnocyptes minimus*). У січні 2021 р. неодноразово спостерігався на струмку вздовж очисних споруд східних ставків. Під час зимівлі цей вид реєструється в Києві рідко.

Малий мартин (*Larus minutus*). 8 ос. поміж звичайних мартинів (*L. ridibundus*) зареєстровано 4.05.2019 р. на східному ставку. 5.04.2019 р. тут перебували два птахи. 2.09.2020 р. на тому ж ставку їх виявлено 9, але в наступні роки вид не зустрічався.

Звичайний мартин (*L. ridibundus*). Один із найбільш типових видів птахів, що утворюють гніздові колонії на рибному господарстві. За період наших досліджень на східних ставах виявлено двох мартинів із кольоровими кільцями. 13.04.2019 р. (спостереження С. Любченка) зустріли птаха, який, за даними Українського центру кільцювання птахів, був закільцьований 6.12.2012 р. в Хорватії (м. Загреб) у віці більше року (кільця LA-0351, біле S51K). 3.06.2021 р. (спостереження Ю. Коваленко) відмітили

птаха, закільцьованого, за інформацією European colour-ring Birding, у Нідерландах (м. Арнем) 28.08.2017 р. (молодий самець) у віці більше року (біле кільце W-ETW6). Варто зауважити, що до 2020 р. ця особина реєструвалася лише в межах Нідерландів.*

Червоногрудий щеврик (*Anthus cervinus*). 3 і 8.10.2020 р. під час осінньої міграції зареєстровано дві особини в заростях чагарникової рослинності на дамбі між двома західними ставками.

Жовтоголова плиска (*Motacilla citreola*). У квітні 2020 р. одна особина виявлена на східних ставках у заростях чагарникової рослинності. Наразі відомо, що в межах Києва цей вид гніздиться лише на заболочених луках Осокорківської заплави.

Гірська плиска (*M. cinerea*). 20.01.2021 р. в зимовий період при температурі повітря -20 – -25 °C на водовипуску неподалік водоочисної станції (струмок без криги зі швидкою течією та з кам'яним дном) спостерігалися чотири особини (фото 3). За даними Т. Очканя та О. Кулика (особ. повід.), одна плиска в подібних біотопах на р. Нивка також реєструвалася 8.12.2019 р. В межах Києва гірська плиска постійно реєструється на зимівлі лише на скидному каналі Бортицької станції аерації (Давиденко, Сьпко, 2002).

Ялиновий шишкар (*Loxia curvirostra*). 14.12.2019 р. на заболочених ділянках західних ставків зареєстровано зграю птахів від 15 до 20 ос. Вони сиділи на сухому дереві (Т. Очкань, особ. повід.).

Пуночка (*Plectropterax nivalis*). 25.01.2021 р. одна особина знаходилась на дамбі між східними ставками поміж чагарникової рослинності (О. Фоміна, особ. повід.).

Завдяки поєднанню природоохоронної території національного природного парку «Голосіївський» із заплавами комплексами руслових ставків рибогосподарського призначення на всьому рибгоспі наявні різні екологічні групи птахів. Особливої уваги заслуговують останні ставки, що розташовані в перехідній зоні між лісом та лучно-болотними комплексами, а також територіально близькі

* Life history: black-headed gull w-etw6 submit.cr URL: birding.org/animals/21085/b6255f2ef2e4b5804c2b/

Фото 3. Гірська плиска в зимовий період. 20.01.2021 р.
 Фото Ю.О. Коваленко.
 Photo 3. Grey Wagtail in Winter.

до злиття Нивки з Ірпенем. Маловивчені та рідкісні види зустрічалися на всій протяжності рибного господарства: на східних ставках – 8, на західних – 6.

Наведені дані підкреслюють важливе значення рибного господарства «Нивка» для відтворення, міграції та зимівлі водно-болотних птахів в умовах урболандшафтів.

Подяки

Автори висловлюють подяку всім, хто долучився до збору даних та досліджень. Особлива подяка Тарасу Очканю, Олексію Кулику, а також Олені Фоміній за цінну допомогу в орнітологічних спостереженнях.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрющенко А.І., Алимов С.І. (2008): Ставове рибництво. К.: Видавничий центр НАУ. 1-636.
- Давиденко І.В., Сыпко А.В. (2002): Зимовка птахів в районі очистних споруджений г. Києва зимою 2000/2001 гг. - Авіфауна України. 2: 70-73.
- Казанник В.В., Турчик А.В., Яненко В.О. (2014): Водно-болотна орнітофауна Святошинських ставків м. Київ та її сезонні зміни. - Вісник Дніпропетровського держ. аграрно-економічного ун-ту. 33 (1): 170-173.
- Причеп М.В. (2019): Видовий склад і населення хижих та гідрофільних птахів лук і водно-болотних угідь окремих частин Києва та його околиць. - Беркут. 28 (1-2): 6-14.
- Причеп М.В., Коваленко Ю.О. (2021): Рибні господарства як осередки біологічного різноманіття. - Actual problems of national sciences modern scientific discussions. Univ. of Life Sciences in Lublin. 284-307.
- Фесенко Г.В., Бокотей А.А. (2002): Птахи фауни України: польовий визначник. К. 1-416.
- Червона книга України. Тваринний світ / Ред. І.А. Акімов. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 1-624.